

קונטרס

על ציון תאיר

בענין מקום הנחת התפילין
והסח בין תפילה לתפילה

מאת
יאיר בן-ציון רוט
אלעד

מקום הנחת תפילין של יד

רק על הזרוע שבזה האופן מקיים שימה כנגד הלב.

ד. והנה התוס' הביאו מחלוקת היכן הוא מקום הקיבורת. יש מפרשים שהוא גובה בשר שבעצם שבין היד למרפק. ור"ת נחלק דהוא גובה הבשר שבזרוע שבין בית השחי למרפק. והאריכו תוס' להוכיח כשיטת ר"ת, ובתוך דבריהם הוכיחו מדאמרינן בשמעתין שתהא שימה כנגד הלב. ובביאור מחלוקת הי"מ ור"ת נראה עפ"י הפמ"ג דתליא במחלוקת ת"ק ור"י. תוס' הוכיחו כר"ת משיטת ר"י ואכן לשיטתו מקום ההנחה דוקא בזרוע שתהא שימה כנגד הלב. אבל הי"מ סוברים ששיטת ת"ק עיקר להניח בגובה שביד וא"כ גם בגובה הקנה כשר.

ה. אבל בט"ז מתבאר שלפי ר"א בעינן שיניח על הזרוע ולא מהני על הקנה משום ששם דרך לפעמים שהוא מגולה והוי לאחרים לאות, ומהמרפק ואילך מיקרי לך ולא לאחרים. ונראה בפשטות מהט"ז דסבירא ליה שסמוך מעל המרפק הוא כבר מקום כשר להנחה וכפי המבואר בפשטות השו"ע שם ס"ז. ולפי הט"ז עולה שהשו"ע לא חשש לדעת ר"י שתהא שימה כנגד הלב שהרי הכשיר סמוך מעל המרפק מתחת לבשר התפוח, והיינו משום שפסק את ר"א. או אפשר דסבירא ליה שגם בהנחה על

א. מנחות לו. תנא דבי מנשה ידך זו קיבורת. ושם לז: ידך זו קיבורת מנלן דת"ר על ידך זו גובה שביד או אינו אלא על ידך ממש לפי ת"ק לומדים מתפילין של ראש מה להלן גובה שבראש אף כאן גובה שביד. ר' אליעזר אומר אינו צריך דילפינן מוהיה לך לאות, לך לאות ולא לאחרים לאות. ר' יצחק אומר אינו צריך דילפינן מושמתם את דברי אלה על לבבכם וקשרתם שתהא שימה כנגד הלב.

ב. והנה לכאורה אין מחלוקת בין התנאים רק משמעות דורשים בינייהו. אמנם השו"ע סי' כ"ז ס"א פסק שמקום ההנחה בבשר התפוח שבעצם שבין המרפק ובית השחי, וכתב הט"ז סק"ב דילפינן מדכתיב והיה לך לאות ולא לאחרים שלא יראו החוצה ודרך האדם לגלות עד המרפק ומשם ואילך מיקרי לך ולא לאחרים. ומזה שהביא כמקור דוקא את שיטת ר"א משמע שהבין שיש מח' בין התנאים לגבי מקום ההנחה.

ג. ובאמת הפמ"ג מש"ז סק"ב העמיד נפק"מ. שלפי ת"ק שמצריך גובה שביד הרי גם גובה שבקנה מהני ולא דוקא על הזרוע. ולפי ר"א רק לאפוקי שלא מהני על הכף אבל גם מדרון שבקנה כשר, וציון בזה לרש"י ד"ה ולא לאחרים ובכף מתחזי לכולי עלמא, משמע כף ממש לחוד ממצט. ולפי ר"י כשר

הזרוע מעל המרפק מתקיים שימה כנגד הלב. נמצא שנחלקו הט"ז ופמ"ג בשיטת ר"א האם הכשיר את כל הקנה או רק על הזרוע. וכן נחלקו האם השו"ע פסק את שיטת ר"א כך להט"ז או את ר"י כך להפמ"ג.

ו. ובשיטת הלבוש יל"ע משום שהוא הביא גם את הדרשה של ת"ק להניח בגובה היד וגם הדרשה של ר"א ולא לאחרים לאות. והלבוש כתב מתחילה שמקום ההנחה הוא על הבשר התפוח בזרוע שבין המרפק ובית השחי וכלשון השו"ע, ואח"כ כתב שמקום הנחת תפילין מעל המרפק ועד חצי העצם. וחזר על דבריו אלו כלפי הדין המבואר בשו"ע ס"ז שאם היה לו חבורה במקום הבשר התופח שהוא מקום התפילין מ"מ יניח למטה ממנו עד המרפק שמשם הוא מקום הנחת תפילין. ונראים הדברים סותרים. אמנם נראה בלשונו ששני מקומות אלו תלויים בשיטות ת"ק ור"א שהביא. לפי ר"א מניח על הבשר התפוח שבזרוע שמשם דרך אנשים לכסות והוי לך לאות. ולפי ת"ק שמניח בגובה של יד כמו בגובה של ראש הרי מקום ההנחה מתחיל למעלה מהמרפק. אמנם הא גופא קשיא כיצד פסק את שניהם בעוד שהם חלוקים בעיקר דינא. ויתכן בכוונתו שלכתחילה פסק את ר"א להניח דוקא על הבשר התפוח שבזרוע, אלא שמ"מ כל שהניח סמוך מעל המרפק גם יצא וכשיטת ת"ק. ועל כן גם באדם שיש לו חבורה על הבשר התפוח לא נפטר מהמצוה

אלא יניח למטה מעל המרפק משום שעדין יש בידו לקיים אליבא דת"ק. ולהלן נבאר שיטתו בדרכים נוספות.

ז. לפי"ז יוצא שהלבוש הוא שיטה שלישית בדעת ר"א. לפי הט"ז הוי לך לאות מעל המרפק. לפי הפמ"ג כל הקנה כשר שהוא מעל כף היד. ולפי הלבוש רק על הבשר התפוח שבזרוע הוי לך לאות. אמנם עיין טהרת הקודש דפשיטא ליה מכח מה שכתב בבדק הבית שצריך להניח דוקא על הבשר התפוח ולא סמוך למרפק שכך גם שיטת הט"ז וכנתבאר שכן שיטת הלבוש בדעת ר"א. אמנם בדעת השו"ע כבר נבוכו הפוסקים בסתירת דבריו למה שכתב בסעיף ז' ויבואר להלן, וא"כ אפשר לדחות טענת טהרת הקודש דהט"ז באמת נקט עכ"פ לדעת השו"ע שמהני סמוך למרפק וישארו דברי הט"ז על פשטותם.

ח. עוד הוכיח טהרת הקודש ממה שאמר ר"א אינו צריך, דמשמע שאת דינו של ת"ק אפשר ללמוד ממקום אחר והיינו מלך לאות, והרי לפי ת"ק בגובה היד הכוונה בגובה הזרוע בבשר התפוח ובהכרח שגם לפי ר"א כך הדין שאם לא כן הרי עדין הוא צריך לדרשת ת"ק. אמנם לפי הפמ"ג אפשר לדחות ראיה זו, דיתכן שלפי ת"ק מניח על גובה הקנה ובזה אומר ר"א להבנת הט"ז אינו צריך ועוד מחמיר שצריך להניח דוקא על הזרוע ואמנם כבר סמוך למרפק ומתקיים בזה לך לאות. והעולה לדברינו דלא כטהרת הקודש אלא שאכן הלבוש והט"ז חלוקים בדעת ר"א.

יא. והנה הפמ"ג ציין לבית יוסף שהביא הדרשות של ת"ק ור"א וכן את פירוש רש"י שמתמעט רק כף היד, ותמה הפמ"ג 'ואיני יודע מה הוא'. ולכאורה כוונתו להקשות שלפי מה שביאר בצריכותא של הדרשות הרי עולה שמקום ההנחה הוא דוקא על הבשר התפוח וא"כ אין מקום להביא את פרש"י שכף היד מתמעט, ומה שרש"י עצמו פירש זה רק בנוגע לדרשת ר"א גרידא ולא בצירוף עם הדרשה של ת"ק.

יב. וכישוב הבית יוסף נראה שאין כוונתו לפרש בדרך צריכותא אלא שלפי כל השיטות מקום ההנחה הוא על הבשר התפוח וכמו שכתב בבדק הבית. והביא את פרש"י כדרכו בכל מקום. ובגוף דברי רש"י אפשר שהבין הבית יוסף כמו טהרת הקודש שאין הכוונה למעט רק את כף היד אלא שאם מפרשים 'ידך' כפשוטו הכוונה לכף היד אבל אחר שהתמעט הדרינן שמקום ההנחה על הבשר התפוח שבזרוע. אלא שאכתי צ"ב מה טעם שהביא הבית יוסף רק את ת"ק ור"א והשמיט את דרשת ר"י. וביותר שהרי קודם לכן הביא את מחלוקת הי"מ ור"ת היכן מקום הקיבורת והכריע כדעת ר"ת ובתוספות מבואר שר"ת סמך עצמו על דרשת ר"י דבעינן שימה כנגד הלב.

יג. אמנם עיקר מהלך הפמ"ג בשיטת הלבוש מחודש, כי אין במשמעות לשון הלבוש לומר צריכותא אלא מביא שתי הדרשות כמקור לאותו דין. ועוד צ"ע שלפי דבריו עולה דעת הלבוש לדינא להכשיר רק על גבי

ט. אמנם מצינו בזה שגם הפמ"ג הישווה דעת הלבוש והט"ז אבל להפך מטהרת הקודש, אלא שהם סוברים לדעת ר"א שמקום ההנחה סמוך מעל המרפק. והנה מה שהפמ"ג הבין בט"ז ניחא שכך פשטות דבריו. אמנם מה שהבין כן גם בדעת הלבוש הוא פלא, שהרי הלבוש כתב להדיא בדעת ר"א שדורש לך לאות שמקום ההנחה הוא על הבשר התפוח בזרוע שעד שם דרך להתגלות ומשמע שלא מתחת וכפי שהבין טהרת הקודש. ולכאורה בדעת הט"ז צודק הפמ"ג ובדעת הלבוש צודק טהרת הקודש באופן שהלבוש והט"ז חלוקים בדעת ר"א וכנתבאר.

י. אמנם הביאור בפמ"ג שהוא אזיל לשיטתו במה שכתב קודם לבאר דעת הלבוש שנתקשה בדבריו שהביא שתי הדרשות של ת"ק בגובה שביד ושל ר"א לך לאות. וביאר באופן מחודש שכוונת הלבוש לומר צריכותא איך נדע שמקום ההנחה הוא בבשר התפוח בגובה של הזרוע, שמדרשת ת"ק רק נדע שצריך גובה אבל אמינא שמהני גם גובה שבקנה ולכך בעינן לדרשת ר"א לך לאות לאפוקי גובה שבקנה כי דרכו להתגלות. ולאידך אם היה רק את דרשת ר"א אמינא שסגי סמוך מעל המרפק שאינו מתגלה ועדין לא נדע שרק על גבי הבשר התפוח שבזרוע ולכך בעינן לדרשת ת"ק להצריך גובה שביד. ומעתה מובן שלפי הבנת הפמ"ג בדעת הלבוש עולה בדעת ר"א להכשיר בסמוך מעל המרפק.